

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2007
FORFATTER:	Carlgeorg Jensen
TITEL:	Barndom og ungdom i Skolegade 1938 – 1957.
KORT RESUME:	Forfatteren boede i Skolegade 3. Han var søn af malermester Chr. Jensen og en tysk mor. Vidne til de tyske soldater på Sct. Nicolai Skole

BARNDOM OG UNGDOM I SKOLEGADE 1938-1957

AF CARLGEORG JENSEN

Bortset fra de første par år af min levetid, hvor mine forældre boede til leje andre steder i byen, boede jeg i Skolegade 3 lige over for Blæsbjergsskolen, dengang Forskolen, i min barndom og ungdom. Fra jeg var 2 år til jeg blev 7 var Danmark besat af tyskerne, og det gjorde barndommen noget anderledes, end den ellers ville have været.

MIN FAR

Min far var malermester Christian Eriksen Jensen. Min bedstefar, Carl Jensen, husker jeg ikke fra andet end billeder. Som indehaver af en kendt malerforretning arbejdede han ud fra overbevisningen om, at sønnen Christian skulle være maler og føre firmaet videre som Carl Jensen & Søn. Min far, Christian, udviste mange forskellige evner – også i kunstnerisk retning, i øvrigt som min farfar selv. Min far har vel følt firmatraditionen hænge over sit hoved – hans 12 år yngre bror Axel var vist ikke på tale i den henseende – så Christian måtte i lære hos Carl Jensen. På trods af, at min far gerne ville være lærer og ville have egnet sig virkelig godt – og på trods af, at skolebestyrer Dalsgaard på Realskolen tilbød at betale hele uddannelsen, stod den gamle Carl Jensen fast på, at hans ældste søn skulle være maler. Hele min barndom har min far sukket: "Bare jeg

dog var blevet lærer" – hvad han sådan set fik "snydt sig til" gennem sin store indsats i Husflidsskolens regi. Jeg har selv haft livslang glæde af årene i Husflidsskolen, hvor vi på Drengeskolen efter afsyngning af sange i retstilling til fædrelandets lovprisning – og samtidig indøvelse af passende til aktiviteten egnede udgangsstillinger – fik lært børstebinding, løvsavsarbejde, bogbinderarbejde og træarbejde.

Sine forudsætninger havde min far bl.a. fået fra Husflidsskolen i Kalundborg, og hvordan han var kommet af sted med fravær fra Kolding, er mig ubegribeligt. I øvrigt havde min far måttet på valsen efter udstået læretid, et fænomen, der af håndværkerlavet ansås for en passende forhindring i, at den nyudlærte håndværkssvend skulle finde på at etablere sin egen forretning i utide. Han kendte jo kundekredsen i forvejen. I min fars tilfælde artede det sig lidt anderledes, idet han på sin turne sydpå sidst i 1920'erne til først i 1930'erne med en afstikker til Stockholm arbejdede i Tyskland, Schweiz, Italien og Frankrig. Men hjemkaldtes, da den gamle Carl blev syg. Min farmor, Ulrikke, kaldet Bebbe, flyttede efter Carl Jensens hjerteslag den 17. april 1940 ned i stuelejligheden, hvor hun havde residens resten af livet. Min far, der langt om længe havde giftet sig i 1935, indtog førstesalen med sin hustru. Det

Min farmor, Ulrikke Jensen stående på værkstedstrappen, 56 år gammel i 1934.

har vist ikke været et uproblematisk arrangement med svigermor nedenunder i 22 år. Men min far var vist glad for, at han dagligt kunne vende livets problemer med sin mor, inden han gik ovenpå til kone og børn.

MIN MOR

Det havde – navnlig fra 9. april 1940 – været en velbevaret hemmelighed i familien, at min mor, Louise, kaldet Liesel, var fra Tyskland. Hun blev født som datter af en "Postbeamter", Georg Rinderspacher, i Sydtykland i 1903, overlevede med nød og næppe første Verdenskrigs udbombninger i Freiburg im Breisgau, men sultede ligesom så mange andre civile tyskere med livsvarige fysiske mén som resultat. Hendes forældre flygtede til en landsby i Lahr-Schwartzwald-området, boede hos bekendte og fristede en kummer-

lig tilværelse. Min mor opnåede gennem stor flid at uddanne sig som håndarbejds lærerinde i Königsfeld. Det var i starten af 1930'erne. Min fars kusine, Margrethe Eriksen (senere forstanderinde på Borrehus) var lærer på Kunst- og Husholdningsskolen i Königsfeld. De to blev venner for livet.

Min far, der så vidt vides var en ung, flot fyr på det tidspunkt og som nævnt på efteruddannelse hos udenlandske malermestre, havde vist haft svært ved at beslutte sig, hvad angår ægteskabstilbud. I nogle efterladte breve fremgår det tydeligt, at det i hvert fald ikke havde skortet på bekymrede

Margrethe Eriksen og Louise Rinderspacher i Königsfeld, 1929.

Liesel og Christian Jensens bryllupsfest på Ejlersvej 23. februar 1935. I baggrunden Margrethe Eriksen og Hedda Nielsen, gift med N. P. Nielsen.

advarsler hjemmefra, hvad angår det andet køn. Måske havde advarslerne skræmt ham førhen, måske havde hans kusine Margrethe været så meget garant for sin nye veninde, at min far tog Liesel med til Kolding, hvor de blev gift i 1935. Min onkel, direktør N. P. Nielsen, Ejlersvej, holdt brylluppet.

Min mor fik så et liv som hjemmegående husmor og telefonpasser. Jeg tror, at de truende skyer sydfra bidrog til, at hun ingen omgangskreds kunne etablere sig, hendes oprindelsesland måtte skjules for kunderne, og sprogligt formåede hun i sagens natur ikke at udvikle sig særligt. Bortset fra min fars lillebror Axel i Horsens og selvfølgelig Margrethe Eriksen, nød hun vist ikke særlig agtelse fra den øvrige familie. At den stærke svigermor tilmed boede nedenunder, kunne registrere, hvad der foregik ovenpå og af og til styrede dagliglivets genvordigheder med

sin stok mod loftet, har vist ikke gjort det nemt for hende. Hun blev bragt herop af ridderen i det hvide arbejdstøj, har sikkert glædet sig usigeligt til at stifte familie med sin elskede Christian, men er hurtigt blevet bibragt opfattelsen af, at hun fra nu af bare havde at være taknemmelig over at være blevet reddet ud af Nazityskland. Igennem livet lærte hun sig at bære denne taknemmelighedsbyrde med værdighed.

HUSET I SKOLEGADE 3 OG DATIDENS BØRNEOPDRAGELSE

Børnesoveværelset var et lille, smalt værelse, en afgrænsning af spisestuen, hvor der

Mit barndomshjem, Skolegade 3, i 1938. Min farfar med min søster Åse Margrethe ved hånden.

Mine forældres stuer fotograferet i 1935.

på halvanden meters bredde og omkring 3 meters længde – min fars senere kontor – kunne være plads til 2 børnesenge for min 14 måneder ældre pseudo-tvillingsøster og mig. Der var to stuer, en kold og en varm, et køkken med kombineret brænde-gas-komfur, et spisekammer og de voksnes soveværelse. Møblerne var for en stor dels vedkommende fremstillet af en snedker i Tyskland først i trediveerne. Om dagen – i de bevilgede vågentimer – har vi begge været anbragt i en kravlegård i den varme stue, hvor kakkelovnen stod.

Toiletterne var med spande i gården mellem værkstedet og sidebygningen. Natmændene har haft nøgle til gadedøren, så de kunne låse sig ind for at tømme toiletspande. Og så lugtede Skolegade!

Efter den tids regulativ for pasning af småbørn var det en regel, at mindreårige fik en omfangsrig middagssøvn. Jeg husker i den anledning, at jeg lå alene i min seng over middag og absolut ikke kunne sove.

Min far, malermesteren, som altid kom hjem til sin varme middagsmad – servering kl. 12 præcis – kom ind til mig og foretog uden varsel med en medbragt lineal en passende afklapsning. Hvorfor husker jeg ikke, men ordene: "Dette er en lille hilsen fra Mor", har jeg aldrig glemt. Især, fordi da jeg efterfølgende foreholdt min mor denne efter min opfattelse urimelige rettergang, benægtede hun ethvert kendskab til episoden.

Min far husker jeg også for den fædrene revselsesforpligtelse. Min mor sagde: "Du kan lige vente, til far kommer hjem", og min far skulle efter en hård arbejdsdag sikkert meget mod sin vilje eksekvere lussinger (til mig) og blide formaninger (til min søster) foranlediget af dagens uoverensstemmelser med min mor, der i øvrigt aldrig selv lagde hånd på sine børn.

Jeg må i øvrigt have været et overmåde besværligt barn, for min far udtalte nogle år senere under høj stemmeføring: "Da vi fik din søster, faldt jeg på knæ og takkede Gud. Da vi fik dig, faldt jeg på knæ og bad Gud om, at vi aldrig skulle få flere børn". Og Gud hørte hans bøn. Heldigvis.

Når vi børn havde været syge, var det skik og brug, at vi skulle udholde strengt sengeleje i op til en uge efter, at man f.eks.

var feberfri. Vores huslæge, doktor Rossen, kom som en fast regel på hjemmebesøg morgen og aften, stillede diagnosen og – som en ligeså fast regel – pulsede røgen fra den altid tændte cigar ind i hovedet på patienten. I de kolde vintre i 1940'erne, hvor man selvfølgelig ikke slap for sygdomme, kunne man ligge tvangsindlagt fra om morgenen og hele dagen høre den forjættende knasende lyd fra vognhjul, der kørte i den frosne sne og kammeraternes høje råb.

Alt fik en ende – også sengelejet – og der blev tid til at opleve mænd med store jernstænger hakke is væk fra gader og stræder og køre det væk på hestevogne. Mælkemanden kom med sin hestetrukne mælkevogn, ringede med sin store messingklokke, sommer og vinter, og hvis man så befandt sig på oppegående rekreationsophold i hjemmet, måtte man på et tidspunkt hente mælkeflaskerne op, inden spurvefugle i vinterperioden havde prikket hul på ”sølvpapirkapslen” og suget det øverste lag, fløden, op.

I besættelsestiden var familien på fire altid samlet til aftensmad med tilhørende andagtsfuld radioavis. Min fars forpligtelser rakte også til efterfølgende foredrag om væsentlige emner og sproglige korrektioner. Hans mange monologer omfattede aldrig besættelsesmagten, men gerne ”den gule fare”, som jeg i hvert fald opfattede som et varsel om en forestående invasion af små gule mennesker, der efter krigen var klargjort til at oversvømme vort fædreland. Hans sproglige korrektionslyst blev ved en sådan lejlighed provokeret af, at jeg kom til at nævne ordet ”gide” i skolesammenhæng. Konsekvensen af dette formastelige ords tilstedeværelse under aftensmåltidet blev også læring for livet.

DA JEG FIK FJERNET POLYPPERNE HOS NONNERNE

I årene til jeg kom i skole (1944) florerede de sædvanlige børnesygdomme – men først og fremmest husker jeg de voksnes diskussioner om polypper i min tilstoppede næserregion, hvilket fik min far til at beordre besøg hos doktor Christian Hvidt. Bemeldte hals-, næse- og ørelæge indgød stor respekt takket være sin unaturlig store højde, men et mere uudsletteligt indtryk gjorde det fænomen, at den store halslæge var hæst som en ravn – *altid*. Det var for mig ubegribeligt, at han ikke for længst havde kigget sig selv i halsen med sit flammeopvarmede spejl og penslet sine stemmebånd med rødt jod, ligesom han gjorde ved os andre. En dag lød behandlingen for mit vedkommende på fjernelse af mandler og polypper, hvilket ganske vist i første omgang ikke lød særlig ængstende, men det var også før realiteterne gik i gang for alvor. Jeg tror, at behandlingsgarantien på det tidspunkt omfattede en uges tid efter denne forundersøgelse – i hvert fald rullede der op for døren kort tid efter en fornem hestetrukket luksusudstyret 2-hjulet karet med plys og bløde sæder i kabinen med akkurat plads til min mor og mig, mens kusken måtte hyppe i det fri. Lyden af vogn-døren, der blev smækket i af kusken, var af samme klangskønhed som på en af vore dages dyreste biler. Jeg havde før set de generatordrevne automobiler tøffe rundt med deres påmonterede kakkellovne, men denne køretur var for en dreng i den alder en oplevelse for livet.

Jeg tror, køreturen sluttede i sneen uden for Sct. Hedvigs klinik i nærheden af Dom-

huset, hvor en kæmpestor maskulint udseende søster modtog os på trappen, men overlod efterfølgende min mor til et ufrivilligt ophold på en træbænk på gangen med de rungende vægge, hvorefter hun omfattede min nærmeste hånd i et ubrydeligt jerngreb. Uden ord, jeg tror, søstrene var af udenlandsk herkomst, blev delikventen ført ind i et stort skummelt lokale, delvis mørkelagt, anbragt på skødet af en anden kraftigt udseende søster, der (uden ord) denne gang omfattede begge mine hænder i et åbenbart specielt låsegreb, der nok skulle forhindre et flugtforsøg. En anden søster nærmede sig med en maske, fik den ned over min næse, tog en flaske, startede en brummende maskine og overhældte masken med æter, hvorefter hun på dansk beordrede mig at tælle højt. Der blev udlovet en belønning, hvis jeg kunne tælle til 30. Inden jeg sejlede bort på 24, nåede jeg at skimte den rare doktor Hvidt, der bøjede sig over mig med sit enorme pandespejl. Jeg vågnede op i en sygeseng, omklamret af min mor, der stillede alt det is i udsigt, som jeg kunne indtage efter denne i øvrigt unødvendige organamputation. Men det var da et problem at *skulle* spise isanretninger som blodstandsende medicin. Senere, da jeg som vanligt var tvangsindlagt med min mor og søster til damekomsammen i familien, fik jeg opsnappet, at den hospitalsnonne, der åbenbart var det menneske, der af kristen næstekærlighed var kaldet til at fastholde børn på skødet under siddende operative indgreb, konstant var sparket gul og blå på underbenene. Jeg har tit tænkt på, om hun i grunden mærkede så meget på grund af æterdampene.

SKOLEGANG

Da min søster og jeg skulle begynde i skole hos fru Køster på Drengeskolen i 1944, lød den stående dagsbefaling fra min far på, at jeg skulle gå med min søster i hånden hele vejen for at forhindre, at hun blev skudt af tyskerne. En dreng var på den tid en ægte ridder, og det var kun ret og rimeligt, at han evt. måtte ofre sit liv til fordel for søsteren, selv om denne sidste person var en sladrebank derhjemme. Af formentlig samme grund var min søster en tvungen og indiskutabel sidekammerat de næste par år, og jeg husker med bitterhed, hvordan hun underholdt vore forældre med pinlige detaljer vedrørende sin brors opførsel skoledagen igennem.

Drengeskolen blev snart okkuperet af besættelsesmagten, alle elever spredt rundt i byen, for min klasses vedkommende oplevede vi at blive undervist hjemme hos fru Køster privat på Aalykkegade, hvor vi i hendes havestue fik lært det fornødne og mere til. Vi havde frikvarter ovenpå villaens

Pseudotvillingernes skolestart april 1944 – i fotografens atelier.

garagetag, hvor vi uden rækværk af nogen art løb rundt og spillede bold, indtil lærer Christensen kaldte os til time ved at klappe i hænderne. Jeg har for nogle år siden lokaliseret stedet og undret mig over, at ingen faldt ned!

Efterfølgende blev vi flyttet på Den højere Almenskole, senere Kolding Gymnasium, hvor det sikkert har moret de store at skulle dele skolegård med så mange små, uden at det ellers fik konsekvenser for os i form af buksevand o.a. – i hvert fald ikke på det tidspunkt. Men der opstod et andet væsentligt problem, da tyskerne inddrog dele af Gymnasiet inklusive pigetoiletet, hvorefter der på drengetoiletet blev skiltet med kønsopdelt besøgstid. Det har formentlig været en prøvelse for pigerne – store og små – af betragtelige dimensioner.

Da Drengeskolen blev anvendelig til undervisning igen, vendte vi tilbage med Frovin Jørgensen som skoleinspektør. Lærer Svane udgjorde den løbende gårdvagt: d.v.s. når vi efter indringningen stillede klassevis op i to rækker, fik vi først lov til at gå ind, når han med fremstrakte arme og knyttede næver havde foretaget et *genoprettelsesløb* ned gennem rækkerne. Stod man på det tidspunkt med drejet hoved, mærkede man øjeblikkelig konsekvensen. Det var læring for livet!

Blandt mange andre fremragende lærere på Drengeskolen husker jeg personligheder som lærer Kildegaard, der over for andre voksne døjede med en problematisk blokeringsstammen, en stammen, der dog udeblev, når han underviste. Åbenbart gjorde den sidste situation ham tryk. Vores klasselærer gennem lang tid var den elskelige lærer

Ålykkeskolen (Drengeskolen). Foto fra 1948.

Skovsgaard, som aldrig slog, men gerne ud-delte ”forebyggende” eftersidninger. I øvrigt udgjorde den slags straf en avanceret 3-delt prøvelse, hvor første del var den egentlige forlængelse af skoletiden i en anden klasse, anden del udgjordes af en forskrækket og vred hjemmegående mor, der ikke vidste, hvor man var blevet af, og endelig tredje del: faderens hjemkomst, der som hjemmets eksekutor efterfølgende var forpligtet til at fuldende en sådan forfærdelig dag med konstant afregning. Ikke desto mindre blev alle dage afsluttet med aftensange for børn, dagens tekst fra Brødremenighedens kalender samt Fadervor, hvorunder vi alle fik forladt vor skyld og brøde for den dag.

FRYG TEN FOR TYSKERNE

Min far var glødende patriot, sørgede altid for et synligt Dannebrog og kongeemblem i jakken om søndagen. Vi lærte at være bange om natten og forsigtige om dagen. Min far gik brandvagt nogle gange om natten sammen med naboen, pedel Hansen fra Almenskolens. Brandbomber kunne komme ovenfra og oven i købet være camouflerede som tilsyneladende uskyldige fyldepenne eller blyanter. Når luftalarmen lød, var det om at komme ind i Almenskolens port og ned under jorden i fyrkælderen. Og vi *var* bange, men vist mest min mor, der ikke var klar over, hvor min far opholdt sig. Da Almenskolens kulforsyning ophørte, blev pedel Hansen beordret til at fyre med halm hver halvanden time døgnet igennem. Omtalte halmballer blev stuvet ind i portåbningen, hvor pedel Hansens sønner, jeg selv og Per Hansson fra Blæsbjerggade havde en herlig legeplads. Der blev bygget huler, klatret op og sprunget ned, nogle gange om kap med iboende mus.

Da situationen i Kolding spidsede til, sov vi alle fire i vore forældres soveværelse ud mod gården – altså ikke ud mod Skolegade, hvor min søster og jeg på det tidspunkt ellers delte kvistværelse, til vi var 11-12 år gamle. Der blev sat en emaileret toiletspand med låg op i det fælles soverum, og da Kolding Folkeblad en nat sprang i luften, blev begge vinduer i soveværelset herefter forsynet med heldækkende skodder af tommetykke planker. En tid efter skete eksplosionen tæt på, da en af de store, dyrebare blyindfattede glaspartier blev sprængt i Sct. Nicolai Kirke.

På trappeafsatsen op mod kvistværelserne var et tagvindue placeret i den skrå tagflade.

Vinteren 1944. Fra venstre Jens Per fra nr.5, min søster, min mor og jeg selv.

Herfra snød jeg mig til en nat på vej ned i beskyttelsesrummet at gå op og overvære ildkamp i himmelrummet mellem formentlig fjenden og engelske flyvere – et uvirkeligt drama med lysspor på kryds og tværs. Morgenen efter åbnede jeg brevsprækken i gadedøren ud til Skolegade, hvor tyskerne huserede over for på Forskolen, og skreg af mine lungers fulde kraft: "Deutschland ist kaput!!" Jeg blev lidt efter klar over de mulige konsekvenser af denne fædrelandskærlige handling – skydning på stedet – og turde ikke gå udenfor resten af dagen.

En aften i 1944 blev der midt i et for børn oplysende foredrag ringet på døren. Når

gadedøren ud til Skolegade af en eller anden grund endnu ikke var låst, skete det jævnlige, at en farende svend, som måske oven i købet kendte min far fra hans egen tid på valsen, ringede på og bad om mad. Min mor rejste sig altid, gik ud i køkkenet, vendte tavs tilbage med en madpakke, overdrog den til den farende svend, der på sin side lovede at komme snart igen. Min pligt bestod derefter i at gå efter svenden og låse gadedøren.

Men denne aften blev der ringet lidt længere på end normalt. Jeg rejste mig først som vanligt for en ridder i den alder, åbnede frejdigt døren og stod så ansigt til ansigt med en tysk officer i fuld uniform. Min fars placering ved spisebordet var selvvalgt sådan, at han kunne se køkkendøren, men ikke entredøren, og han registrerede givetvis først situationens katastrofale karakter, da han så min mor blive ligbleg i ansigtet, mens officeren venligt sagde: "Darf ich mit deiner Mutter sprechen?" Dette var en forskrækkelse uden lige: Min mor var jo selv tysker og som sådan fra fjendeland !!

Og nu stod der så en tysk officer uden for entredøren og ville tale med *hende*. Jeg forstod, at hun var hans gamle skolekammerat, og at han nu forventede at blive budt indenfor og hilst velkommen til en hyggelig sludder om skoletiden. For min far, malermesteren, var dette nok det værste, der kunne ske. Han kunne blive beskyldt for værnemageri, at omgås fjenden, han kunne jo miste sine kunder og familiens eksistensgrundlag, det var svært nok i forvejen.

Men min far handlede prompte. På sin vej sydpå gennem Tyskland havde han vist også lært andet end at forgyldte albertavler, i hvert fald stod han sekundet efter over for

officeren, der stadig stod forventningsfuld og glædede sig til gensynet. Min far rettede sig op og hældte nu med sand dødsforagt en skraldespand af tyske eder, forbandelser og ukvemsord ud over tyskeren, og det i et tonefald, som i hvert fald *jeg* ikke havde været underlagt nogensinde. Jeg var blevet skubbet lidt til side og tænkte: "Nu bliver min far skudt" Men denne min fars uafbrudte talestrøm, hans direkte øjenkontakt og så det faktum, at min far virkelig *kunne* skælde ud på tysk og brugte det som overraskelsesmoment, bevirkede øjensynligt, at naziofficeren ligesom blev mindre og mindre, smækkede til sidst hælene sammen med et "Entschuldigung" og forsvandt ned ad trappen. Samme forfærdelige skæbne overgik senere en anden tysk soldat, der kravlede på vores skiferbelagte tag for at fastgøre en kortbølgeantenne over gaden til Gestapos forhørslokaler overfor. Han fik adgang fra naboens tag og måtte samme vej tilbage med uforrettet sag. Jeg frygtede i længere tid et regulært besøg af SS-stormtropper, men dette udeblev mærkeligt nok. Den dag i dag fatter jeg ikke, hvorfor den såkaldte tyske grundighed kunne udmønte sig i eftersøgningen af en for 2. Verdenskrig så ligegyldig person som min mor, og hvordan havde skolekammeraten egentlig fundet *hende*?

Skolegade blev spærret af i begge ender, fra Blæsbjerggade til Katrinegade. Spærretiden startede kl. 21, og der var "spanske ryttere" tværs over fortov og kørebane. En sommeraften havde vi alle fire været på legalt familiebesøg på Fynsvej, men kom altså så sent hjem, at det hele var bevogtet af bevæbnede soldater. Vi havde ikke regnet med at skulle bruge passérseddel, eller min far havde

Tysk vagthus på hjørnet af Skolegade og Blæsbjerggade. Til venstre for dette lå den døde tyske skildvagt. Foto: Knudsen og Jochumsen. September 1940.

glemte det. På det tidspunkt af besættelsen bestod vagtstyrken af ældre sydtyskere, og min far rullede sig ud igen, men denne gang med sydtysk gemytlighed tilsat naveraccent, åbenbart en sproglig delikatesse, for vi blev venligt overbærende lukket ind i gaden. Om morgenen, når vi skulle gå i skole, var pigetråden rullet væk, men der var stadig en tysk soldat i hver ende af gaden.

En morgenstund, da vi to børn som sædvanlig ville skrå over gaden over mod Blæsbjerggade, lå der en tysk skildvagt på hjørnet. Han havde sin hjelm på endnu, men et rundt hul i panden og en lille smule blod på forto-

vet afslørede, hvad der åbenbart var sket med den gamle soldat. At vi fortsatte direkte op til Drengeskolen skyldtes vist især, at ingen af os ville komme for sent i skole, men også, at den lakoniske konstatering af fakta ikke ville have ændret noget i vores dagsprogram. Jeg husker heller ikke, at denne oplevelse blev fortalt hverken i skolen (det ville forstyrre undervisningen) eller hjemme hos vore forældre. De næste par morgener lå der igen resultater af danske skarpskytters natlige formåen på fortovet, og nu blev der så opstillet en regulær bjælkehytte af størrelse som et dobbelt skilderhus men med skyde-

skår i tre retninger. Så blev de gamle mænd skånede.

En eftermiddag skete der det mærkelige, at der blev monteret et solidt rækværk af tykke brædder, fastgjort på tykke, firkantede stolper, gravet ned i jorden ved fortovs-kanten med ca. en meters mellemrum fra den ene ende af gaden til den anden. Sent samme aften vågnede jeg ved, at der lød hestetramp, og kort tid efter så jeg fra kvistvinduet, at hele Skolegades længderetning blev tæt pakket med store, urolige heste med afklippede manker og haler, bundet side om side med hovederne vendt mod Forskolen.

Om morgenen var det hele væk, hestene var væk, det solide gelænder var væk, men et stykke nede i jorden, i stolpehullerne, stod resterne af stolperne, som de stakkels sultende dyr ikke har kunnet få fat på i nattens løb. De må have ædt det hele. Heraus! Afsted til fronten!

UTILREGNELIGE TYSKERE

Min fars bekymring, hvad angår min søsters risiko for at blive tyskernes skydeskive, viste sig mærkværdigvis nok ikke helt ubegrundet. En eftermiddag i det tidlige forår 1945, da vi planmæssigt hånd i hånd vandrede fra Jernbanegade i retning mod Buen, gik op til venstre mod Slotssøen og netop skulle passere Slotsallé på højre hånd, lød en vældig råben og skrigen, akkompagneret af pistol-skud. Vores lovlige ærinde var besøg på Ejlersvej 14 hos onkel N. P. Nielsen, tidl. Syd-jydsk Trælast, og min gudmoder, Hedda, Folkebankens første kvindelige kasserer.

En flok Hipoer i deres sorte uniformer var kommet løbende fra Staldgården ned ad den

stejle sti mod os, råbende og skydende op i luften med fordrejede, ophidsede ansigtsudtryk. Vi var standset ved Slotsallé, fordi tre vejarbejdere var ved at lave noget ved vejen eller fortovet. De ophidsede Hipoer havde ikke øjenkontakt med os, men på den korte afstand, der var imellem dem og os, må det have været så farlig en situation, at vejarbejderne resolut tog fat i min søster og mig og nærmest slæbte os ind i et større, lidt dybt gadedørsparti tilhørende et af husene over for stien med de skydende soldater. Vi blev trykket, eller rettere mast, ind i mørket mod den fremmede gadedør, og de tre arbejdere udgjorde en menneskelig mur foran os. Pludselig hørte vi en stønnen, og den midterste vejarbejder foran os sank om med et forpint udtryk, åbenbart ramt i benet af en vildfaren pistolkugle.

Vi stod der i frygtelig lang tid. Jeg havde forfærdelig ondt af den stakkels sårede arbejder, tidsfornemmelsen var blevet standset af skyderiet og de uberegnelige tyskere, der nu spredte sig og løb ned mod Slotssøen. Men så skete der noget, der i mit 7-årige hoved var dybt forunderligt: Ud af Slotsmøllens port gled en kridhvid ambulance og kørte nærmest lydløst den korte vej op til os. Den ramte vejarbejder blev båret ind i bilen og kørt langsomt væk, vi sagde vist desværre ikke noget til vores menneskelige skjold, men sandsynligvis skyndte vi os om på Ejlersvej, en stor forskrækkelse rigere. Det var mig en gåde, og er det stadigvæk, hvordan Slotsmøllen lige kunne have en ambulance parat og sende den ud lige på det tidspunkt. At vi angiveligt ikke fortalte vores forældre om denne eller lignende episoder, kan ifølge mit nu snart 70-årige hoved skyldes, at vi på en

måde har villet beskytte vore egne forældre mod flere bekymringer, end de gav udtryk for at have i forvejen. Vi havde jo fulgt den lov-befalede rute og gået uden om Koldinghus og Staldgården, så en forseelse kunne der vist ikke være tale om.

ET FÆRDELSUHELD

Der var tit tæt trafik i Jernbanegade, dengang i begge retninger. En eftermiddag i forårsmånederne 1945 kom en stor, hestetrukket arbejdsvogn skramlende i retning af Rådhuset med en tysk soldat på bukken. Han lignede en af de lidt ældre vagtposter, vi kendte fra Skolegade, men hans stålhjelm var erstattet af skråhue eller kasket. Han sad alene på vognen, lænede sig lidt forover som en bondemand, der var vant til den transportform.

Arbejdsvognen var af den slags med enormt store hjul i bagenden, udført af træ, og to mindre hjul foran. Da vognen, som i øvrigt var tom, passerede Højskolehjemmet, forsøgte en mand, vist en almindelig dansker, at passere vognen i samme retning, men ude på kørebanens midte. Der må vel have været en forhindring i hans køreretning, som han skulle udenom, der gjorde, at han ville overhale hestevognen på cykel. Hans cykel var forsynet med et bredt og højt styr, og så skete det. Jeg, der var på vej hjem til fods, sansede pludselig, at hans styr blev grebet af vognens store eger, hans cykel og han selv blev trukket med rundt, og et splitsekund efter lå en menneskekrop på gaden, mens et blodigt menneskehoved befandt sig skrigende mellem forhjul og baghjul.

Så husker jeg ikke mere, før jeg befandt

mig stående foran en vildfremmed dame helt oppe ved Skolegade og Katrinegade, klyn-gende mig til hende, mens jeg hulkende og grædende forsøgte at fortælle det frygtelige. Hvordan jeg var kommet fra Jernbanegade til Skolegade uden ligesom at være ved bevidsthed, er kun et hul i hukommelsen den dag i dag. Da den venlige fremmede havde beroliget så godt, hun kunne, fik hun mig til at gå hjem. Nu var der jo ikke så langt tilbage. Man kunne se hjem, derfra hvor vi stod.

BEFRIELSEN

Så kom den selvfølgelig, aftenen, som alle havde ventet på, hvor radioavisens velkendte Johannes Sørensen fra London meddelte, at tyskerne havde overgivet sig. Han sagde det lige efter den bemærkelsesværdige pause, hvorunder der ligesom blev vendt op og ned på alting.

Dengang gik damer aldrig ud uden at være krøbet i spadseredragten – min mor holdt for sit vedkommende så meget på formerne, at hun dårligt nok kunne tage telefonen uden først at have været en tur ud foran spejlet for at kontrollere frisuren. Hun viste heller aldrig sit lange hår frem for sine børn, jeg har set det én gang, da hun lå i sengen og var syg. Men nu var det, ligesom Skolegade tog en dyb vejrtrækning, alle former gik i opløsning, og vi styrtede ned på gaden. Et uudsletteligt indtryk gjorde i sandhed min mor, der – med forklæde på – faldt pedel Hansens kone om halsen, mens de begge græd og lo. Jeg husker, at vi betragtede de voksnes opførsel med nogen undren, vi havde jo egentlig kun set vores barndom som én stor knugende konflikt, og vi børn kunne jo ikke vide, hvordan

Tyske militærvogne i Skolegade i 1945.

danskerne havde haft det i fredstid. Faktisk boede der kun tre familier i Skolegade, men der kom hurtigt beboere fra Blæsbjerggade, og alle de voksne lod, som om de kendte hinanden vældig godt. Det var underligt.

Mere underligt blev det, da der rullede britiske soldater i åbne mandskabsvogne med gummihjul op ad Blæsbjerggade fra Låsbygade, gjorde holdt for hurtigt at invadere Forskolen med Gestapos forhørslokaler på første sal. Deroppefra blev vinduerne smækket på vid gab, og de engelske soldater, der nu sang og skrålede for fuld hals og vist havde drukket sig mod til, før de kørte ind i Koldings hjerte, begyndte at kaste rå hønseæg ud af vinduerne. Tyskerne havde åbenbart en svaghed for hamstring, der må have været et kæmpe arsenal af æg, og englænderne benyttede især de tre vinduesfag nærmest Blæsbjerggade som afsæt.

Ingen kunne undgå at blive ramt af de hvide projektiler, men det gjorde bare ingenting, folk lo og sang med englænderne: "It's a long way...", og Skolegade var lavet om til én stor æggekage. Den sang havde jeg i hvert fald ikke turdet synge dagen i forvejen. Ja, der blev sandelig vendt op og ned på tingene.

Jeg så ikke nogen tyske soldater komme ud af de besatte bygninger med hænderne i vejret – i det hele taget var tyskerne åbenbart forsvundet tidligere. Derimod blev Pigeskolen pludselig proppet med tyske flygtninge fra kælder til kvist. Vi var et par stykker, der forsøgsvis sneg os ind i skolegården for at få nye legekammerater, men vi blev opdagede, og straffen var hård. Min fars livrem blev brugt ved den lejlighed, og min mor frygtede både lus og lopper.

Selvom tyskerne var væk og Danmark frit,

Leg med malerfirmaets trækvogn i 1947. Min søster sidder i vognen, jeg sidder på hug i midten foran.

forestod en større oprydning. Da festgudstjernen var forbi i Sct. Nicolai Kirke, og vi havde sunget: "En lærke letted" (var indøvet omhyggeligt i forvejen), så et kæmpe Dannebrog under hvælvingerne blafrede, måtte der nødvendigvis luges ud blandt værnemagerne. Som jeg hørte det, var der vist nogle medlemmer af håndværkslaugene, som vi andre patrioter ikke for fremtiden skulle købe ind hos.

Da området omkring Koldinghus og Staldgården naturligvis hidtil havde være strengt forbudt område, fik vi drenge i kvarteret alligevel opsnappet, at tyskerne nok havde nedgravet ammunition i skrænterne ned mod

Kærlighedsstien. Vi var selvfølgelig deroppe for at grave. Vi fandt heldigvis ingenting, og vi nøjedes med spændingen over det nye og forbudte.

EFTERKRIGSTIDEN

Efterkrigstilværelsen var præget af anderledeshed. Skolegangen blev normaliseret, skolebespisningen foregik i kælderen under Pigeskolen, da flygtningene omsider var væk. Jeg ville gerne have været i skolebespisningen, men det var for børn, der om muligt kom fra mere beskedne kår, end jeg selv gjorde. Der var sandelig forskel på folk, selvom

min far i perioder ikke kunne tjene til dagen og vejen. Kunderne havde jo heller ingen penge.

Vi var dog så heldige, at min mor kunne sy aflagt tøj om. Vi fik det aflagte fra min faster, fru Elna Carl Petersen fra Østergade, hvis 3 børn var nogle år ældre. Når der ikke var penge til mad, var det så heldigt, at jeg kunne gå med en tom madspand ud til samme faster i Villa Lido på Fynsvej og gå den samme vej hjem med rester fra søndagsmiddagen. Men det har vist været en overvindelse at skulle bede om andres rester.

Men trods knappe tider fremdrog min far hver søndag aften en 5-øre til os hver, så min søster og jeg kunne få sat beløbet ind på skolesparebøgerne. Det var for flovt kun at komme med en to-øre i 1945.

Men der begyndte efterhånden at komme lidt trafik i Skolegade, en enkelt generator-drevet bil viste sig mellem legende børn, lygtetænderen kom cyklende to gange om dagen med sin lille stige på skulderen. Det

Trapperne i Skolegade, hvor de grædende kvinder sad.

var, når det lysnede og det mørknede, at gasen fra gadelampernes vågeblus skulle slukke/tænde brænderen.

Geils Restaurant i Blæsbjerggade havde en bagindgang i porten, over for hvor Skolegade begynder, og det skortede ikke på de voksnes afsky for denne lastens hule. Trods min ustyrlige trang til at gå på opdagelse lykkedes det kun at komme derind, når ærindet gjaldt cykelhandler Jørgensen, hvis værksted var i gården.

Men konsekvenserne af, at folk var begyndt at få arbejde og få ugeløn udbetalt fredag aften, resulterede åbenbart i natlige ophold hos bemeldte restauratør. Mændene benyttede porten til Almenskolen til latrin i stor målestok og ravede syngende gennem Skolegade om natten. Kvinderne benyttede trappestenen til Forskolens hoveddør. Den trappesten har haft fortvivlede, højlydt grædende kvinder siddende. Mit kvistvindue kunne ikke undgå at lukke deres fortvivlelse ind – jeg var overbevist om, at de sad der, fordi manden var på værtshus, havde drukket hele ugelønningen op, og fordi de ikke kunne få ham slæbt hjem.

AFRUNDING

Min tid i Skolegade sluttede i 1957, og jeg blev lærer i 1960, måske fordi min far ikke blev det. Jeg blev i Folkeskolen i 42 år, og når jeg på passende tidspunkter supplerede undervisningen med episoder fra min barndom i Skolegade, sagde børnene efter at have siddet stille og lyttet: "Det er bare noget, du finder på! Sådan noget kan man ikke opleve!" Men de var jo også vænnet til, at virkeligheden fandtes på TV.